

УДК 338.48:631.1.017.3](477)(045)

Кудінова І.П.,

канд. екон. наук, доцент кафедри аграрного консалтингу та сервісу
Національного університету біоресурсів та природокористування України

Підприємницькі засади розвитку сільського зеленого туризму

У статті узагальнено теоретичні аспекти сільського зеленого туризму на засадах підприємництва. Уточнено економічну сутність сільського зеленого туризму та розширено класифікацію його форм. Розглянуто особливості розвитку сільського зеленого туризму як форми підприємництва. Проаналізовано мотиви започаткування підприємницької діяльності власниками господарств у сфері сільського зеленого туризму. Обґрунтовано системний вплив сільського зеленого туризму на диверсифікований розвиток аграрного сектора. Визначено стратегічну мету розвитку сільського зеленого туризму. Розкрито передумови і перешкоди його становлення в сучасних умовах.

Ключові слова: підприємництво, сільський зелений туризм, сільський розвиток, туристичний бізнес.

Сучасний етап функціонування економіки України супроводжується появою нових ринкових сегментів та видів підприємницької діяльності. Це стосується і аграрного сектора. Однак процеси розвитку підприємництва на селі потребують активізації як сільськогосподарської, так й інших видів діяльності. Одним із напрямів розвитку агропромислового комплексу стає сільський зелений туризм. Його специфіка як виду економічної діяльності полягає не тільки у задоволенні потреб споживачів у відпочинку, а й у здійсненні вагомого впливу на інші сектори сільської економіки через диверсифіковані зв'язки.

З огляду на це, актуальності набуває вивчення теоретичних і практичних аспектів сільського зеленого туризму як форми підприємництва на місцевому, регіональному та державному рівнях в контексті посилення економічної компоненти його впливу на стан сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку сільського зеленого туризму та його роль у розвитку сільської місцевості розглянуто в працях Ю.В. Зінька [2], В.П. Васильєва [6], С.С. Махлинець, М.Й. Рутинського [2], В.К. Терещенка, М.М. Костриці [1] та інших. Незважаючи на це, більш глибокого вивчення потребують питання розвитку та особливостей функціонування сільського зеленого туризму як форми підприємництва в аграрному секторі економіки.

Мета статті – обґрунтувати доцільність розвитку сільського зеленого туризму як форми підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні зумовлюється нагальною необхідністю невідкладного розв'язання соціально-економічних проблем сільських територій. За роки незалежності України в сільській місцевості спостерігається зменшення населення, зростання безробіття, масова заробітчанська міграція. Тому для держави є важливим розвиток сільського зеленого туризму, у якому людські, матеріальні, земельні ресурси особистих селянських господарств, вироблена в них продукція використовуються для надання послуг із розміщення, харчування й інших форм обслуговування туристів.

Ефективний розвиток підприємництва у сільському секторі економіки передбачає створення сприятливого середовища для багатофункціонального (диверсифікованого) ведення господарської діяльності на основі використання наявного людського, природного, ресурсного потенціалів. Одним із напрямів урізноманітнення аграрної економіки є туристичне підприємництво, або сільський зелений туризм. У процесі задоволення потреб споживачів у відпочинку на селі цей вид діяльності збільшує додану вартість продукції

агропромислового комплексу, виступає джерелом додаткових доходів та забезпечує економічну активність місцевого населення.

У вітчизняній теорії і практиці використовуються різні дефініції – «сільський», «сільський зелений туризм», «агротуризм», «екотуризм» та ін. Нами сформульовано визначення сільського зеленого туризму як об'єднуючого поняття у відношенні до названих одиничних випадків, яке передбачає здійснення всіх видів туристичної діяльності у сільській місцевості, тісно пов'язано з сільськогосподарською діяльністю та побутом і використовує спадщину села.

З підприємницької точки зору, сільський зелений туризм слід розглядати як самостійну, систематичну, ризикову господарську діяльність щодо надання у сільській місцевості комплексу основних (послуги розміщення, харчування) та супутніх (сільськогосподарські роботи, риболовля, прогулянки на конях, участь у святах, продаж народних промислів тощо) послуг туристам з метою отримання економічного, соціального або іншого ефекту.

Підприємництво у сільському зеленому туризмі набуває різних форм (рис. 1). На сучасному етапі переважають (близько 90 %) некорпоративні підприємства, які належать домогосподарствам, тобто індивідуальна незареєстрована форма сільського туристичного бізнесу, в той час як більш ефективним є функціонування формальних інститутів партнерства. Така невідповідність між реальним та бажаним станом пояснюється значною кількістю перешкод формування підприємницького середовища у сільському зеленому туризмі.

Рис. 1. Організаційні форми сільського зеленого туризму

Як вид економічної діяльності сільський зелений туризм включає в себе інші форми підприємництва (агротуризм, фермерський та екологічний туризм) та є сукупністю відносин з приводу туристсько-рекреаційної діяльності різного цільового спрямування у сільській місцевості під впливом факторів локалізації (сільської місцевості, або середовища), вибірковості (потенційних споживачів) та реалізації (індустрії та інфраструктури сільського туризму)[3.4].

Український селянин (фермер чи працівник колективного господарства) в межах сільського зеленого туризму як виду підсобної діяльності може займатися:

- активним туризмом (збудувати на своїй території спортивний майданчик, кінний манеж, гірський витяг, ставок для спортивного рибальства, розробити і пропонувати своїм гостям як гід-екскурсовод пішохідні, санны, вело- та кінні (бричкою чи верхи) маршрути і прогулянки);
- екотуризмом (організувати своїм гостям відпочинок в екологічно чистій місцевості, надати їм можливість споживати екологічно чисту продукцію, сприяти у заготівлі лікарських трав, лісових ягід і грибів);
- мисливським туризмом;
- — культурно-етнічною діяльністю (кустарне вироблення й продаж відвідувачам сувенірної продукції ужиткових народних промислів, залучення туристів до

організації й участі у національних обрядах, традиційних ремеслах українського селянина та господарсько-польових роботах (сінокіс, бджільництво, випас худоби тощо).

Чинний організаційно-управлінський механізм у сфері сільського зеленого туризму в Україні не має цілісності. Суб'єкти та об'єкти управління не пов'язані між собою системою зв'язків (або має місце їх фрагментарний характер). Відсутня система нормативно-правового, організаційного, фінансового та інформаційного забезпечення. Розвиток сільського туристичного руху в Україні іде «знизу» – на рівні приватної ініціативи й іноді місцевої або регіональної влади – при відсутності координації «зверху» – відповідної державної політики і підтримки [5].

Хоча у цілому в Україні існують сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму практично в усіх регіонах. Зокрема встановлено, що Україна володіє такими важливими передумовами розвитку даного виду підприємництва, як: зосередженість 50 % житлового фонду у сільській місцевості, на якій проживає 43,2 % населення; високий рівень безробіття та низький рівень доходів у сільській місцевості; розгалужена мережа транспортних, у т.ч. міжнародних, коридорів; наявність унікальних природних, суспільно-історичних та інших туристсько-рекреаційних ресурсів; збереженість традиційних народних промислів тощо.

З метою всебічного вивчення розвитку сільського зеленого туризму в господарствах населення у 2014 р. проведено соціологічне дослідження, за результатами якого виявлено мотиви започаткування підприємницької діяльності власниками господарств у сфері СЗТ (рис. 2).

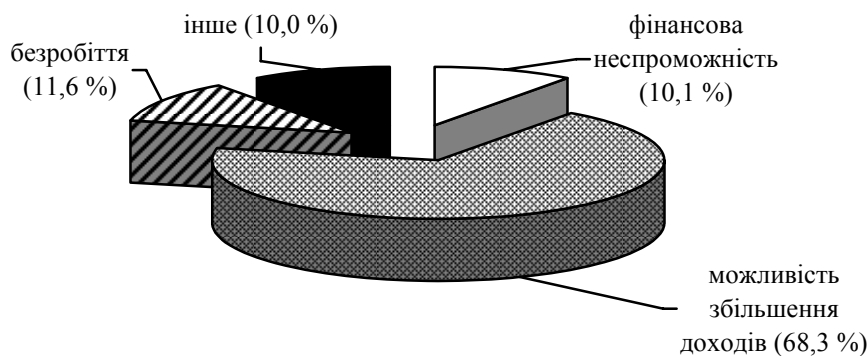

Рис. 2. Мотиви започаткування підприємницької діяльності господарствами населення у сфері СЗТ

Встановлено, що 68,3 % опитаних основним мотивом своєї підприємницької ініціативи у сфері сільського зеленого туризму вважають збільшення власних доходів; 11,6 % – відсутність інших джерел фінансування, внаслідок безробіття; 10,1 % анкетованих господарств вказали на фінансову неспроможність, відзначивши, що доходи від їх основної діяльності (сільське господарство) не забезпечують стабільного прожиткового мінімуму. Серед інших мотивів, що спонукали власників господарств до підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму визначено: брак спілкування, можливість реалізації підприємницьких здібностей, наявність відповідного ресурсного потенціалу тощо (10 % опитаних).

Відповідно до досліджень, підприємці у сільському зеленому туризмі у своїй діяльності спираються на власні сили, відгуки клієнтів, громадські організації та міжнародні фондові структури. Органи влади всіх рівнів практично не сприяють розвитку цього важливого сектору сільської економіки.

Реалізація підприємницьких ініціатив у сфері сільського зеленого туризму можлива через існування індивідуальної та асоціативної форми. Дослідженням виявлено переважання (90 %) індивідуальної незареєстрованої форми ведення сільського туристичного бізнесу некорпоративними підприємствами, що належать домогосподарствам, в той час як партнерська – має більші переваги, але потребує відповідних економічних механізмів.

Щодо вартості сільського туристичного продукту встановлено, що у середньому вартість одного туро-дня (основні та додаткові послуги) складала у 2014 р. близько 150 грн. [8] (рис. 3).

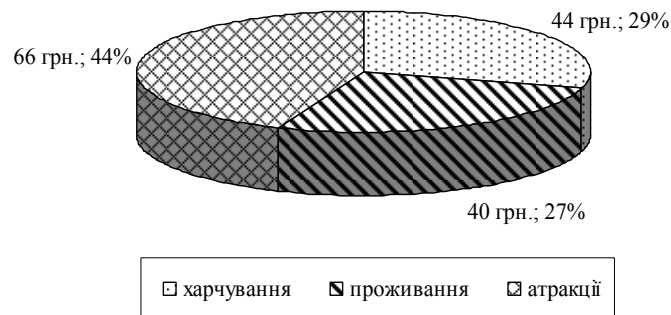

Рис. 3. Структура вартості сільського туристичного продукту

Необхідно зазначити, що сільський зелений туризм може зробити значний внесок у розвиток сільських територій: урізноманітнити місцеву економіку, відкрити нові ринки для місцевих товарів та послуг, забезпечити нові джерела доходу для працівників сільського господарства та безробітних. Туризм може бути «додатковим урожаєм» в сільській місцевості, змінюючи баланс між первинним (сільське господарство) і третинним сектором (сфера послуг), а також принести соціальну та культурну користь сільським регіонам.

Основні проблеми, що стоять на шляху розвитку сільського зеленого туризму в Україні є:

- відсутність дієвого правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно-збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- відсутність маркетингової політики в сфері сільського туризму;
- низький рівень кадрового забезпечення щодо діяльності в сільському туризмі.

На нашу думку, стратегічною ж метою розвитку сільського зеленого туризму в Україні повинно стати:

- створення конкурентоспроможного національного продукту не тільки для внутрішнього ринку, а і світового, який здатний задовольнити вибагливого споживача;
- розширення ринку послуг внутрішнього ринку;
- забезпечення комплексного розвитку рекреаційних територій та туристичних центрів з врахуванням соціально-економічних інтересів їх населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сільський зелений туризм є багатофункціональним та системним явищем, яке активно поширюється у господарському житті аграрних територій України та сприяє їх економічному (через зростання доходів сільських мешканців, створення робочих місць, залучення інвестицій, міжгалузеві зв'язки тощо) та соціальному розвитку (збереження історико-культурної спадщини, підвищення самооцінки у мешканців села та ін.). Реалізації підприємницьких ініціатив у сільському туризмі є вагомим інструментом диверсифікованого сільського розвитку, але потребує при цьому формування сприятливого середовища та ефективних економічних і управлінських механізмів.

Література:

1. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»): монографія / М. М. Костриця / За наук. керівництвом і заг. ред. проф. Є. І. Ходаківського, проф. Ю. С. Цал-Цалка. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 196 с.
2. Рутинський М., Зінько Ю. Сільський туризм. Навчальний посібник. – К. Знання, 2008. – 271 с.
3. Кудинова І.П. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні // Науковий вісник НУБіП України. Вип. 163. – Частина 1. – К., 2011 – С. 51-57.
4. Кудинова І.П. Роль інформаційно-консультаційного забезпечення в розвитку сільського туризму в Україні // Вестник АПК Верхневолж'я. – 2011. – № 3 (15). – С. 20-23.
5. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій / М. Й. Малік. Л. В. Забуранна // Економіка АПК: міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. – N 5. – С. 110-115.

6. Основи знань щодо надання послуг з організованого відпочинку в агрооселях (сільський зелений туризм) / В.П. Васильєв, П.А. Горішевський, Т.П. Кальна-Дубінюк. – К.: 2013. – 60 с.
7. Організація та планування діяльності сільського туризму. Методичний посібник. Випуск 3./ За ред. М. Осипової. – Одеса.: Видавничий центр «Розвитку та правової підтримки села», 2009. – 56 с.
8. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс].- Режим доступу www.greentour.com.ua.

Кудінова І.П., канд. екон. наук, доцент кафедри аграрного консалтинга і сервіса, Національний університет біоресурсів і природопользовання України

Предпринимательские принципы развития сельского зеленого туризма. В статье обобщены теоретические аспекты сельского зеленого туризма на принципах предпринимательства. Уточнено экономическую сущность сельского зеленого туризма и расширена классификация его форм. Рассмотрены особенности развития сельского зеленого туризма как формы предпринимательства. Проанализированы мотивы начала предпринимательской деятельности владельцами хозяйств в сфере сельского зеленого туризма. Обоснованно системное влияние сельского зеленого туризма на диверсифицированное развитие аграрного сектора. Определена стратегическая цель развития сельского зеленого туризма. Раскрыты предпосылки и препятствия его становления в современных условиях.

Ключевые слова: предпринимательство, сельский зеленый туризм, сельское развитие, туристический бизнес.

Kudinova I.P., PhD in Economics, Department of Extension Service, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Enterprise principles of development of rural green tourism. The article considers the theoretical aspects of rural green tourism based on the entrepreneurship principles. The economic essence of rural green tourism is refrained and the classification of its forms is expanded. The rural green tourism development is considered as a form of entrepreneurship. The conditions and obstacles of its formation in modern conditions are exposed. The motives of business start-up owners of farms in rural tourism are analyzed. The systemic impact of rural green tourism in the diversified development of the agricultural sector is substantiated. The strategic purpose of rural green tourism is defined. Opened The preconditions and obstacles of its formation in modern conditions is disclosed.

Keywords: entrepreneurship, rural green tourism, rural development, tourism bussines.

УДК 330.82(477-25)"185/192"(045)

Курбет О.П.,

аспірантка кафедри історії та теорії господарства Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Теорія цінності в працях представників Київської політекономічної школи

У статті автором здійснено аналіз теоретико-методологічних підходів Київської політекономічної школи до розробки теорії цінності. Розкрито еволюцію методології даної школи у контексті розвитку основних напрямів економічної думки другої половини XIX – початку XX ст., зокрема: відмова від суто економічного аналізу та залучення соціальних факторів до інтерпретації природи цінності, спроби здійснення органічного синтезу різних теорій цінності. Показано значення теоретичних напрацювань київських вчених – М. Х. Бунге, А. Я. Антоновича, Д. І. Піхна, Р. М. Орженцького, О. Д. Білімовича та Є. Є. Слуцького – для світової та вітчизняної економічної думки.

Ключові слова: історія української економічної думки, Київська політекономічна школа, методологія економічного дослідження, цінність, теорія цінності.

Постановка проблеми. Категорія цінності червоною ниткою проходить крізь праці економістів, вона є лакмусовим папірцем, який визначає їх приналежність до того чи